

Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město
tel. 257 042 094, ID datové schránky: qr9ab9x
e-mail: arbitr@finarbitr.cz
<http://www.finarbitr.cz>

Evidenční číslo: FA/4784/2017
Spisová značka (uvádějte vždy v korespondenci): FA/ZP/131/2015

Nález

Finanční arbitř příslušný k rozhodování sporů podle § 1 odst. 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 25. 2. 2015 podle § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi na návrh ■ (dále jen „Navrhovatel“), proti společnosti AXA životní pojišťovna a.s., IČO 61859524, se sídlem Lazarská 13/8, 120 00 Praha 2, zapsané v obchodním rejstříku vedeném Městským soudem v Praze, oddíl B vložka 2831, zastoupené JUDr. Janem Malým, advokátem, evid. č. ČAK 10116, ■ (dále jen „Instituce“), vedeném podle zákona o finančním arbitrovi a zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, o určení neplatnosti pojistné smlouvy č. ■ ze dne 10. 8. 2007 a o vydání bezdůvodného obohacení ve výši 174.000 Kč, takto:

Návrh se podle § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

1. Předmět řízení před finančním arbitrem a zkoumání podmínek řízení

Navrhovatel se domáhá určení neplatnosti (zrušení) pojistné smlouvy o životním pojištění, protože ji uzavřel v omylu, který vyvolala Instituce tím, že ho neinformovala o poplatcích hrazených na pojistnou smlouvu, ani o tom, že si prostřednictvím tohoto produktu nevytváří rezervu pro účely čerpání hypotečního úvěru, jak Navrhovatel zamýšlel. Navrhovatel se současně domáhá vydání bezdůvodného obohacení ve výši zaplaceného pojistného na tuto smlouvu.

Finanční arbitř zjistil, že Navrhovatel a Instituce (prostřednictvím podřízeného pojišťovacího zprostředkovatele ■, IČO ■, se sídlem ■, číslo registrace ČNB ■, dále jen „Podřízený pojišťovací zprostředkovatel“) uzavřeli na základě „Návrhu na investiční životní pojištění Comfort Plus č. ■“ ze dne 24. 7. 2007 (dále jen „Návrh na uzavření pojistné smlouvy“) dne 10. 8. 2007 Pojistnou smlouvu investičního pojištění č. ■ s počátkem pojištění dne 1. 8. 2007; předmětem Pojistné smlouvy je investiční životní pojištění (tarif 100) pro případ smrti pojištěného během trvání pojištění nebo pro případ dožití se sjednaného konce pojištění (dále jen „Pojistná smlouva“).

Pojistná smlouva je smlouvou, ve které se sjednává životní pojištění podle § 54 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pojistné smlouvě“).

Finanční arbitr považuje Navrhovatele za spotřebitele ve smyslu, jak spotřebitele definují hmotněprávní předpisy, protože nezjistil, že by Navrhovatel v právním vztahu s Institucí založeném Pojistnou smlouvou nevystupoval jako fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo samostatného výkonu svého povolání.

Finanční arbitr z obchodního rejstříku zjistil, že Instituce je pojišťovnou a podle Pojistné smlouvy i pojistitelem.

K rozhodování sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je finanční arbitr příslušný, neboť se jedná o spor mezi spotřebitelem a pojistitelem při poskytování životního pojištění ve smyslu ustanovení § 1 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 3 odst. 1 a 2 zákona o finančním arbitrovi, když k rozhodování tohoto sporu je podle § 7 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dána pravomoc českých soudů.

3. Tvrzení Navrhovatele

Navrhovatel tvrdí, že z vlastní iniciativy kontaktoval společnost AWD Česká republika s.r.o. (nyní Swiss Life Select Česká republika, s.r.o.) a Podřízeného pojišťovacího zprostředkovatele, protože si přál vytvořit finanční rezervu, kterou měl v úmyslu v horizontu 5 let využít pro lepší výchozí pozici při podání žádosti a následné čerpání hypotečního úvěru.

Navrhovatel tvrdí, že Podřízený pojišťovací zprostředkovatel zaznamenal tento záměr Navrhovatele do textu Záznamu o požadavcích a potřebách klienta a že ho ubezpečoval o tom, že doporučený produkt je spořicí produktem, který bude splňovat cíle Navrhovatele a garantovat návratnost vkladu při nepříznivé situaci finančních trhů a zároveň jej bude možné využít při žádosti o hypoteční úvěr. Navrhovatel tvrdí, že Pojistnou smlouvu uzavřel pouze proto, aby mohl čerpat výhodnější hypoteční úvěr.

Navrhovatel tvrdí, že mu Podřízený pojišťovací zprostředkovatel zatajil skutečnost, že první dva roky jsou jeho finanční prostředky strhávány na poplatky, respektive, že k vytváření finanční rezervy nedochází, a že ho Podřízený pojišťovací zprostředkovatel neinformoval o rizicích nebo ztrátě finančních prostředků.

Navrhovatel vysvětluje, že po uplynutí několika let se Navrhovatel rozhodl kontaktovat Podřízeného pojišťovacího zprostředkovatele z důvodu zájmu na sjednání „hypotečního úvěru u Instituce“ v souladu s tím, jak po celou dobu trvání Pojistné smlouvy zamýšlel. Vzhledem k tomu, že Podřízený pojišťovací zprostředkovatel nadále nevykonával svou činnost, setkal se Navrhovatel s nově přiděleným pojišťovacím zprostředkovatelem, který mu sdělil, že získání hypotečního úvěru v souvislosti s Navrhovatelem uzavřenou Pojistnou smlouvou není možné a možné to nebylo ani v době podpisu Pojistné smlouvy.

Navrhovatel tvrdí, že mu Pojišťovací zprostředkovatel doporučil, aby Pojistnou smlouvu nerušil, ale aby snížil měsíční pojistné z 5.000 Kč na 500 Kč. Navrhovatel považoval pojišťovacího zprostředkovatele za odborníka v oblasti financí, a proto se rozhodl postupovat podle jeho doporučení a pojistné snížil s účinností od 1. 7. 2010. Navrhovatel má za to, že změna okolností v průběhu trvání Pojistné smlouvy v podobě ukončení možnosti čerpání slibovaného hypotečního úvěru je zásadní změnou, o které ho Instituce měla informovat.

Navrhovatel tvrdí, že ze zasílaných výpisů zjistil, že se hodnota jeho investice snižuje, a proto se rozhodl dne 1. 3. 2011 navštívit pobočku Instituce v Pardubicích s žádostí o sdělení nejvhodnějšího řešení pro jeho Pojistnou smlouvu a zaměstnankyně Instituce mu doporučila, aby Pojistnou smlouvu uvedl do splaceného stavu, čímž měl uchránit své finanční prostředky od dalšího znehodnocení; změnu Pojistné smlouvy Instituce provedla s účinností od 1. 3. 2011.

Navrhovatel tvrdí, že z výše uvedených skutečností je zřejmé, že při sjednávání Pojistné smlouvy byl uveden v omyl. Stejně tak změny, které Navrhovatel na Pojistné smlouvě provedl, byly učiněny na doporučení kompetentních pracovníků společnosti AWD Česká republika s.r.o. a Instituce. Navrhovatel tvrdí, že doporučení těchto zprostředkovatelů nereflektovalo jeho prospěch, nýbrž se jednalo o snahu zabránit ukončení Pojistné smlouvy. Navrhovatel se proto cítí podvedený a okradený, neboť tím, kdo měl z Pojistné smlouvy skutečný užitek, byl Podřízený pojišťovací zprostředkovatel a společnost AWD Česká republika s.r.o.

K námitce promlčení, kterou Instituce vznesla, Navrhovatel namítá, že o možnosti promlčení jeho práva dovolat se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy nevěděl, když Instituce ani žádný z pojišťovacích zprostředkovatelů Navrhovatele o možnosti domáhat se zrušení smlouvy a promlčecí době tohoto práva neinformoval. Přitom Navrhovatel, pokud by o této možnosti věděl, by nedostatky Pojistné smlouvy namítal již v době, kdy zjistil, že nebude moci čerpat hypoteční úvěr v kombinaci s Pojistnou smlouvou, jak původně zamýšlel.

5. Tvrzení Instituce

Instituce potvrzuje, že uzavřela s Navrhovatelem dne 10. 8. 2007 Pojistnou smlouvu a že je Pojistná smlouva uvedena do tzv. splaceného stavu, což znamená, že Navrhovatel má nárok na nákup akumulčních podílových jednotek za mimořádné pojistné a čerpání prostředků snižováním počtu akumulčních podílových jednotek na svém podílovém účtu, z podílového účtu jsou strhávány pouze poplatky na pokrytí administrativních nákladů s tím, že pokud hodnota podílových jednotek na podílovém účtu nebude stačit na uhrazení poplatků, pojištění ve splaceném stavu zanikne bez náhrady.

Instituce tvrdí, že Podřízený pojišťovací zprostředkovatel seznámil Navrhovatele již před uzavřením Pojistné smlouvy se všemi skutečnostmi vztahujícími se ke sjednanému produktu v souladu s ustanovením § 65 a následujících zákona o pojistné smlouvě. Instituce opírá toto tvrzení o vlastnoruční podpis Navrhovatele na Návrhu na uzavření pojistné smlouvy, který obsahuje prohlášení, že Navrhovatel byl seznámen se pojistnými podmínkami, stejně tak o vyjádření Navrhovatele ze dne 13. 3. 2015, v němž Navrhovatel tvrdí, že se s pojistnými podmínkami seznámil. Instituce považuje tvrzení Navrhovatele vyličená v návrhu na zahájení řízení za čistě účelová. Instituce dále tvrdí, že tvrzení Navrhovatele ohledně okolnosti uzavření Pojistné smlouvy nemohou v řízení obstát, neboť Navrhovatel nepředložil žádné důkazy, které by nasvědčovaly tomu, že při sjednávání Pojistné smlouvy Pojišťovací zprostředkovatel poskytl Navrhovateli mylné a nepravdivé informace, v důsledku čehož nemohlo dojít k naplnění požadavků a potřeb Navrhovatele.

Instituce odkazuje, že požadavky a zájmy Navrhovatele jsou řádně znamenány v Záznamu o požadavcích a potřebách klienta, který Navrhovatel spolu s Podřízeným pojišťovacím zprostředkovatelem vyplnil a vlastnoručně podepsal dne 24. 7. 2007 a že ze záznamu vyplývá, že důvodem uzavření Pojistné smlouvy bylo plánované sjednání hypotečního úvěru. Instituce tvrdí, že v době sjednání Pojistné smlouvy bylo možné ve spolupráci s bankami Raiffeisenbank, a. s., a Volksbank, a. s., uzavřít hypoteční úvěr v kombinaci s investičním životním pojištěním (dále jen „Kombinovaná hypotéka“). Instituce doplňuje, že od roku 2010 bylo možné sjednat Kombinovanou hypotéku u Hypoteční banky a. s.

Instituce vznáší námitku promlčení práva dovolat se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy v obecné promlčecí době podle ustanovení § 101 občanského zákoníku, lhůta pro právo dovolat se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy podle názoru Instituce marně uplynula dne 24. 7. 2010.

Pro případ, že by finanční arbitr shledal Pojistnou smlouvu za absolutně neplatnou, vznáší Instituce námitku promlčení i nároků plynoucích z této případné neplatnosti. Právo na vydání bezdůvodného obohacení se promlčí za dva roky ode dne, kdy se oprávněný dozví, že došlo

k bezdůvodnému obohacení, nejpozději však tři roky ode dne, kdy k němu došlo. Instituce obdržela plnění od Navrhovatele v období od 24. 8. 2007 do 4. 2. 2011. Vzhledem k tomu je podle Instituce zřejmé, že i právo na vydání bezdůvodného obohacení je již promlčeno.

6. Pokus o smír

Finanční arbitr v souladu s ustanovením § 1 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi vyzval účastníky řízení ke smírnému vyřešení sporu, ale Navrhovatel trvá na úplném vyhovění svého návrhu na zahájení řízení a Instituce na jeho zamítnutí. Smírného řešení sporu se nepodařilo finančnímu arbitrovi dosáhnout.

7. Právní posouzení

Finanční arbitr podle § 12 odst. 1 a odst. 3 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu s tímto zákonem a zvláštními právními předpisy. Finanční arbitr při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné podklady.

Finanční arbitr při rozhodování aplikuje rozhodné psané právo, posuzuje všechny shromážděné podklady samostatně i ve vzájemné souvislosti s přihlédnutím k předmětu projednávaného sporu. Finanční arbitr se tam, kde je to možné, opírá a odvolává na relevantní ustálenou judikaturu obecných soudů, Ústavního soudu nebo Soudního dvora Evropské unie. Finanční arbitr tak činí proto, aby jeho rozhodnutí bylo věcně a právně správné a přesvědčivé pro obě strany sporu, a zároveň i pro soud, který bude případně na základě žaloby kterékoli strany sporu rozhodnutí finančního arbitra přezkoumávat, a aby rozhodnutí finančního arbitra soud jako správné potvrdil a žalobu proti němu zamítl.

Předmětem sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je posouzení, zda Instituce Navrhovatele při uzavírání Pojistné smlouvy uvedla v omyl, který je důvodem pro vyslovení neplatnosti Pojistné smlouvy a nárok na vydání bezdůvodného obohacení Instituce, tedy všeho, co Instituce na základě neplatné smlouvy od Navrhovatele obdržela.

Finanční arbitr vzal ze shromážděných podkladů za prokázané, že Navrhovatel vyplnil a podepsal předtištěný formulář Návrhu na uzavření pojistné smlouvy dne 24. 7. 2007 a že jeho včasným doručením do sídla Instituce uzavřely strany sporu dne 10. 8. 2007 Pojistnou smlouvu, kterou Instituce na základě žádosti Navrhovatele ze dne 1. 3. 2011 převedla k témuž dni do splaceného stavu.

Finanční arbitr se musí nejdříve vypořádat s námitkou promlčení práva na dovolání se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy a promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení, kterou vnesla Instituce.

Pokud je totiž nárok Navrhovatele uplatněný v řízení před finančním arbitrem promlčený (to samé platí i o řízení před soudem), tedy uplynula-li promlčecí doba, aniž se Navrhovatel vůči Instituci v této době neplatnosti dovolal, nemohl by finanční arbitr uplatněný nárok Navrhovateli přiznat, i kdyby byl oprávněný. Finanční arbitr odkazuje na ustálenou rozhodovací soudní praxi, například na rozhodnutí Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. 33 Odo 896/2006, potvrdil, že „[d]ovolá-li se účastník občanského soudního řízení promlčení, nemůže soud promlčené právo (nárok) přiznat; návrh na zahájení řízení v takovém případě zamítne. Jestliže je v řízení uplatněna námitka promlčení, je na soudu, aby se v souladu se zásadou hospodárnosti řízení obsaženou v § 6 o. s. ř. přednostně zabýval otázkou promlčení práva, pokud to vede rychleji a účinněji k vydání rozhodnutí ve věci samé, a nikoliv nárokem samým.“

a) Promlčení obecně

Podle obecné právní úpravy promlčení účinné v okamžiku vydání tohoto rozhodnutí, konkrétně podle § 3028 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nový občanský zákoník“), se „jiné právní poměry (jiná práva než osobní, rodinná nebo věcná, která jsou upravena v odst. 2 téhož ustanovení) vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona“, tedy před 1. 1. 2014, posuzují podle dosavadních předpisů. V ustanovení § 3036 nového občanského zákoníku se podle dosavadních právních předpisů až do svého zakončení posuzují „všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy, i když začnou běžet po dni nabytí účinnosti tohoto zákona“.

Navrhovatel a Instrukce uzavřeli Pojistnou smlouvu za účinnosti zákona o pojistné smlouvě. Zákon o pojistné smlouvě obsahoval speciální úpravu promlčení pouze ve vztahu k právu na plnění z pojištění, nikoli promlčení práva dovolat se relativní neplatnosti pojistných smluv a vydání bezdůvodného obohacení (srov. § 8 zákona o pojistné smlouvě: „Právo na plnění z pojištění se promlčí nejpozději za 3 roky, a jedná-li se o životní pojištění (§ 54), za 10 let; promlčecí doba práva na pojistné plnění počíná běžet za 1 rok po vzniku pojistné události. To platí i v případě, kdy poškozenému vznikl přímý nárok na pojistné plnění vůči pojistiteli, nebo v případě, kdy pojištěný žádá na pojistiteli úhradu částky, kterou poskytl poškozenému jako náhradu škody, za kterou poškozenému odpovídá.“).

Obecnou právní úpravu promlčení práv upravoval zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), který se proto použije i při rozhodování tohoto sporu.

Podle § 100 odst. 1 občanského zákoníku platí, že „[p]rávo se promlčí, jestliže nebylo vykonáno v době v tomto zákoně stanovené (§ 101 až 110). K promlčení soud přihledne jen k námitce dlužníka. Dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat“. Dále platí, že se „[p]romlčují ... všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického. Tím není dotčeno ustanovení § 105. Zástavní práva se nepromlčují dříve, než zajištěná pohledávka. Nepromlčují se rovněž práva z vkladů na vkladních knížkách nebo na jiných formách vkladů a běžných účtech, pokud vkladový vztah trvá“ (srov. § 100 odst. 2 a 3 občanského zákoníku).

Občanský zákoník stanovil obecnou promlčecí lhůtu v délce trvání 3 let (srov. § 101 občanského zákoníku, podle kterého „[p]okud není v dalších ustanoveních uvedeno jinak, je promlčecí doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé.“), současně podle § 122 odst. 2 občanského zákoníku platí, že „[k]onec lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá událost, od níž lhůta počíná. Není-li takový den v posledním měsíci, případně konec lhůty na jeho poslední den“.

b) Promlčení práva dovolat se relativní neplatnosti

Pokud jedna ze smluvních stran uzavřela smlouvu v omylu, může se v určitých případech z této smlouvy vyvázat, pokud se dovolá neplatnosti smlouvy pro omyl vůči druhé smluvní straně, jinými slovy, pokud druhé smluvní straně prokazatelně doručí své námitky vůči smlouvě a současně projeví vůli, že nechce být smlouvou dále vázána. Pokud tak neučiní, nebo tak učiní po uplynutí obecné promlčecí doby (3 roky) a druhá strana promlčení namítne, na smlouvu se hledí jako na platnou a strany si podle ní musí i nadále plnit.

Ustanovení § 49a občanského zákoníku stanoví, že „[p]rávní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět.“

Právní úkon je rovněž neplatný, jestliže omyl byl touto osobou vyvolán úmyslně. Omyl v pohnutce právní úkon neplatným nečiní“. Současně podle ustanovení § 40a občanského zákoníku platí, že „[j]de-li o důvod neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 49a [...] považuje se právní úkon za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá“.

Nejvyšší soud ve svém ze dne 15. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 29/2007, konstatoval, že „[p]rávo dovolat se tzv. relativní neplatnosti - jak se podává z ustálené judikatury soudů - podléhá promlčení (srov. též Závěry k výkladu ustanovení občanského zákoníku, změněných a doplněných zákonem č. 131/1982 Sb., a k výkladu některých ustanovení notářského řádu, změněných a doplněných zákonem č. 134/1982 Sb., které byly uveřejněny ve Sborníku stanovisek, zpráv a rozhodování soudů a soudních rozhodnutí IV, vydaných v SEVT Praha 1986 na str. 424 a násl.). Promlčecí doba je tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé (§ 101 obč. zák.).“.

K podobě dovolání se relativní neplatnosti se vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 20. 5. 2004, sp. zn. 32 Odo 722/2003, podle kterého: „*Projev vůle, kterým se účastník relativní neplatnosti dovolává, musí vyjadřovat jak skutečnost, že jde o uplatnění relativní neplatnosti, tak i vadu právního úkonu, která v dané věci jeho relativní neplatnost způsobila. Přitom skutečnost, že účastník uplatňuje relativní neplatnost, vyplývá již z toho, že z jeho žalobního tvrzení se podává, že pro vadu právního úkonu, která má podle zákona za následek relativní neplatnost, nechce být účinky tohoto úkonu vázán.*“).

Pokud tedy Navrhovatel tvrdí, že ho Instituce uvedla při uzavření Pojistné smlouvy v omyl, je pro případné vyslovení neplatnosti Pojistné smlouvy podmínkou zjištění, zda se její neplatnosti Navrhovatel vůči Instituci dovolal v zákonné obecné tříleté promlčecí době.

Z předložených podkladů finanční arbitr zjistil, že během trvání Pojistné smlouvy se Navrhovatel obrátil na Instituci několikrát, v prvním případě Navrhovatel snížil ke dni 1. 7. 2010 výši běžného pojistného, následně uvedl Pojistnou smlouvu ke dni 1. 3. 2011 do splaceného stavu. Ani v jednom z uvedených případů se Navrhovatel nedovolal neplatnosti Pojistné smlouvy, vždy se jednalo o změnu podmínek Pojistné smlouvy bez projevu vůle nebýt Pojistnou smlouvou nadále vázán.

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů nezjistil dřívější datum dovolání se neplatnosti Pojistné smlouvy než 10. 6. 2014 v podobě stížnosti adresované a doručené Instituci, v níž se Navrhovatel domáhá zrušení Pojistné smlouvy a vrácení částky odpovídající zaplacenému pojistnému. Navrhovatel tak učinil téměř 4 roky po uplynutí tříleté promlčecí doby, neboť ta marně uplynula dne 11. 8. 2010 (*poznámka finančního arbitra - Instituce v řízení nesprávně namítala uplynutí promlčecí lhůty již ke dni 24. 7. 2010, ačkoli tato lhůta mohla začít běžet až první den následující po dni uzavření smlouvy, tj. po 10. 8. 2007, který potvrdila sama Instituce Navrhovateli dopisem ze dne 20. 8. 2007*).

Pro počátek běhu promlčecí doby pro dovolání se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy je rozhodný okamžik uzavření smlouvy, nikoliv skutečnost, kdy Navrhovatel získal povědomí o tom, že Pojistná smlouva je neplatná. K tomu finanční arbitr odkazuje například na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 28 Cdo 455/2008: „*Počátek běhu promlčecí doby podle § 101 o. z. je dán objektivními okolnostmi a nikoliv subjektivní vědomosti oprávněného o rozhodující skutečnosti*“.

Finanční arbitr musí námitku Instituce ohledně promlčení práva dovolat se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy přijmout jako důvodnou. Protože se Navrhovatel nedovolal relativní neplatnosti Pojistné smlouvy vůči Instituci včas, hledí se tedy na Pojistnou smlouvu jako na

platnou (srov. již citovaný § 40a občanského zákoníku). Instituce se tak z tohoto titulu nemohla na úkor Navrhovatele bezdůvodně obohatit.

c) Absolutní neplatnost Pojistné smlouvy

Za absolutně neplatnou smlouvu považoval občanský zákoník zejména takový úkon, který nebyl učiněn způsobilou osobou, svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, zavazoval k nemožnému plnění a jeho obsah nebo účel odporoval zákonu nebo jej obcházel anebo se přičil dobrým mravům.

Absolutní neplatnost způsobuje, že se na smlouvu hledí jako by nebyla uzavřena, resp. „*působí ze zákona (ex lege) a od počátku (ex tunc), takže subjektivní občanská práva a občanskoprávní povinnosti z takového právního úkonu vůbec nevzniknou, přičemž není rozhodné, zda účastníci smlouvy o důvodu její neplatnosti věděli*“ (srov. například rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. 30 Cdo 4635/2007). Absolutní neplatnost smlouvy posuzuje soud, tedy i finanční arbitr, z úřední povinnosti, neboť se jí Navrhovatel nemusí sám aktivně dovolávat. Určení neplatnosti smlouvy samo o sobě, tedy aniž by bylo možné z něj dovodit a přiznat právo na plnění, je však možné pouze tehdy, pokud na tomto určení prokáže účastník soudního řízení, resp. v posuzovaném případě Navrhovatel v řízení před finančním arbitrem, právní zájem.

Vzhledem k vznesené námitce promlčení proto finanční arbitr nejprve posuzoval, zda by nemohl Navrhovateli z případně absolutně neplatné Pojistné smlouvy přiznat nějaké plnění.

d) Promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení

Podle § 451 odst. 2 občanského zákoníku je bezdůvodným obohacením „*majetkový prospěch získaný mimo jiné plněním z neplatného právního úkonu*“. Podle § 457 občanského zákoníku „*[j]e-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal*“.

Promlčecí doby pro promlčení práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení stanoví § 107 odst. 1 a 2 občanského zákoníku.

Podle § 107 odst. 1 občanského zákoníku „*[p]rávo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení se promlčí za dva roky ode dne, kdy se oprávněný dozví, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil*“; jedná se o tzv. subjektivní lhůtu, neboť její běh je závislý na vědomosti dotčené osoby o tom, že se na její úkor jiný obohatil. Podle 107 odst. 2 občanského zákoníku „*[n]ejpozději se právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení promlčí za tři roky, a jde-li o úmyslné bezdůvodné obohacení, za deset let ode dne, kdy k němu došlo*“; v tomto případě se jedná o tzv. objektivní lhůtu, která není závislá na vědomosti dotčené osoby o bezdůvodném obohacení. Účel zákonné úpravy dvou promlčecích lhůt vysvětlil (ve vztahu k obdobné právní úpravě promlčení práva na náhradu škody) například Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 28 Cdo 161/2012, „*zatímco účelem kratší subjektivní promlčecí doby je (především) stimulovat subjekty k včasnému vykonání subjektivních občanských práv, účelem objektivní promlčecí doby je zamezit dlouhotrvající právní nejistotě*“.

K počátku běhu subjektivní promlčecí doby odkazuje finanční arbitr na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2016, sp. zn. 28 Cdo 4468/2015: „*K počátku běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby se ve smyslu § 107 obč. zák. vyžaduje skutečná (prokázaná) vědomost oprávněného, kterou však ustanovení § 107 odst. 1 obč. zák. nemíni znalost právní kvalifikace, nýbrž toliko skutkových okolností, z nichž lze vznik práva z bezdůvodného obohacení dovodit. Požadavek znalosti rozhodných okolností je splněn tehdy, má-li oprávněný k dispozici údaje, které mu umožňují podat žalobu na vydání takto získaného plnění, přičemž však není rozhodné, že již dříve měl možnost dozvědět se skutečnosti, na jejichž základě si mohl úsudek o vzniku bezdůvodného obohacení a osobě obohaceného učinit.*“

Skutečnost, že Pojistná smlouva neodpovídá jeho představám, zjistil Navrhovatel podle svého tvrzení již v červnu 2010, kdy chtěl Pojistnou smlouvu zrušit, namísto toho s Institucí sjednal její změnu (snížení pojistného), a v březnu 2011 s Institucí sjednal převedení Pojistné smlouvy do splaceného stavu a „*jen z výpisů sledoval[...], jak mnou zaslané finance leží na účtu, značně znehodnocené*“.

Navrhovatel měl tedy o skutkových okolnostech obecně zakládajících neplatnost Pojistné smlouvy povědomí prokazatelně nejpozději k 1. 3. 2011, kdy učinil takový krok, aby již dále nemusel na jemu nevyhovující Pojistnou smlouvu hradit další pojistné (vedl Pojistnou smlouvu do splaceného stavu).

Proto nelze počátek běhu subjektivní doby k promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení vázat na pozdější okamžik (den) než 1. 3. 2011. Nejpozději v tomto okamžiku Navrhovatel prokazatelně věděl, že mohlo dojít k bezdůvodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil.

Finanční arbitr odkazuje na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. II. ÚS 3358/14: „*Z hlediska posouzení počátku běhu dvouleté promlčecí lhůty je rozhodný okamžik, kdy se oprávněný v konkrétním případě skutečně dozví o tom, že došlo na jeho úkor k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal. Jinak řečeno, pro počátek subjektivní promlčecí doby k uplatnění práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení je rozhodující subjektivní moment, kdy se oprávněný dozví takové okolnosti, které jsou relevantní pro uplatnění jeho práva u soudu. V případě bezdůvodného obohacení získaného plněním z neplatné smlouvy je takovou rozhodující vědomostí znalost oprávněného těch skutkových okolností, z nichž lze dovodit, že smlouva, z níž bylo plněno, je neplatná. Není přitom významné, zda oprávněný má takové právní znalosti, aby byl subjektivně schopen posoudit uvedené skutkové okolnosti a zjistit, že smlouva, podle níž plnil, je neplatná.*“

Finanční arbitr musí současně považovat každou jednotlivou platbu pojistného za samostatný nárok, u kterého běží promlčecí doba samostatně, a to s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 466/2014, podle kterého platí, že „*[p]ři postupném pokračujícím získávání majetkového prospěchu (hodnot) se z hlediska promlčení považují za samostatné nároky na vydání plnění z bezdůvodného obohacení nároky, které vznikly ze samostatných oddělitelných případů bezdůvodného obohacení, i když jde o stejné subjekty a stejné skutkové podstaty bezdůvodného obohacení. K uplatnění každého takového práva na plnění z bezdůvodného obohacení začínají běžet objektivní i subjektivní promlčecí doby zvlášť*“.

Navrhovatel i Instituce shodně potvrdili, že poslední platbu běžného pojistného Navrhovatel uhradil dne 3. 2. 2011 a Instituce ji obdržela dne 4. 2. 2011. Veškeré platby pojistného uhrazené na Pojistnou smlouvu do 1. 3. 2011, tedy do chvíle, ve které měl Navrhovatel prokazatelně již vědomost o tom, že by Pojistná smlouva mohla být neplatná a Instituce se tak na jeho úkor bezdůvodně obohacovala, se tedy promlčely uplynutím dvouleté promlčecí doby počínající tímto datem, tj. nejpozději ke dni 2. 3. 2013.

Oproti právu dovolat se relativní neplatnosti, kdy Navrhovatel stačilo, aby takové dovolání (právní jednání) doručil do sféry Instituce v promlčecí době, v případě práva na vydání bezdůvodného obohacení musel Navrhovatel svůj nárok uplatnit v promlčecí době u soudu, resp. finančního arbitra (srov. ustanovení § 112 věta první občanského zákoníku: „*Uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje nebo je-li ohledně jeho práva zahájena mediace podle zákona o mediaci, promlčecí doba neběží od tohoto uplatnění po dobu řízení nebo od tohoto zahájení po dobu mediace.*“ a § 8 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi: „*Podání návrhu má na promlčení a prekluzi tytéž právní účinky, jako kdyby byla v téže věci podána žaloba u soudu.*“).

Navrhovatel doručil finančnímu arbitrovi návrh na zahájení řízení dne 25. 2. 2015, tedy v okamžiku, kdy již marně uplynula dvouletá subjektivní promlčecí doba práva na vydání bezdůvodného obohacení u Pojistné smlouvy, a to ve vztahu ke všem zaplaceným platbám pojistného, včetně posledního.

V případě bezdůvodného obohacení platí, že promlčení práva nastane, uplyne-li i jen jedna z promlčecích lhůt (srov. jedno z posledních rozhodnutí Nejvyššího soudu v této věci ze dne 1. 6. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5129/2014: „*Soudům nižších stupňů nelze ani v nejmenším vytýkat, pokud se nezabývaly otázkou délky objektivní promlčecí doby u práva na vydání bezdůvodného obohacení, neboť vzájemný vztah subjektivní a objektivní promlčecí doby dle § 107 odst. 1 a 2 obč. zák. je takový, že jsou na sobě nezávislé co do běhu, jeho počátku i konce, přičemž skončí-li běh jedné z nich, právo se promlčí bez ohledu na běh druhé promlčecí doby (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2013, sp. zn. 28 Cdo 783/2013). Pakliže tedy soud prvního stupně a odvolací soud dospěly k závěru, že subjektivní promlčecí doba pro uplatnění práva žalobkyně marně uplynula před podáním projednávané žaloby, bylo zcela nadbytečné řešit, zda se z hlediska objektivního mělo dané právo promlčovat v době tříleté či desetileté.“).*

Vzhledem k dřívějšímu uplynutí subjektivní promlčecí doby práva na vydání případného bezdůvodného obohacení již není nutné zkoumat otázku plynutí objektivní promlčecí doby.

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů nezjistil, že by určení absolutní neplatnosti Pojistné smlouvy samo o sobě bylo nezbytné pro uplatnění práv Navrhovatele (srov. § 142 odst. 1 správního řádu) v případě, že došlo k promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení z případně neplatné Pojistné smlouvy a Instituce promlčení namítla.

8. K výroku rozhodnutí

Finanční arbitr na základě shromážděných podkladů a po jejich pečlivém právním posouzení nemůže námitku promlčení, kterou vznesla Instituce, odmítnout, protože je důvodná, a to jak ve vztahu k dovolání se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy, tak ve vztahu k právu na vydání bezdůvodného obohacení v případě, že by Pojistná smlouva byla přece jen neplatná. Finanční arbitr by proto nemohl Navrhovateli tvrzený nárok přiznat, ani pokud by se ukázal jako oprávněný. Stejně tak finanční arbitr nemohl pro nedostatek právního zájmu zkoumat absolutní neplatnost Pojistné smlouvy.

Finanční arbitr musí každý návrh spotřebitele posoudit podle práva a ve sporu musí rozhodnout stejně jako by rozhodoval obecný soud. Finanční arbitr tedy nemůže přehlédnout námitky promlčení, které vznesla Instituce, ani institut promlčení práva jako takový.

Pokud by tak finanční arbitr učinil, vystavil by Navrhovatele soudnímu přezkumu rozhodnutí finančního arbitra a povinnosti nahradit náklady soudního řízení. Je totiž nepravděpodobné, že by se Instituce v případě, že by finanční arbitr námitku promlčení odmítl, takovému rozhodnutí finančního arbitra nebránila u soudu a že by soud námitku promlčení ignoroval. Soudní řízení je zpoplatněno a účastník, který nebyl v řízení úspěšný, je zpravidla povinen druhé straně nahradit náklady soudního řízení (soudní poplatek, náklady právního zastoupení).

Na základě všech výše uvedených skutečností rozhodl finanční arbitr tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto nálezu.

P o u č e n í :

Proti tomuto nálezu lze podle § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi do 15 dnů od jeho doručení podat písemně odůvodněné námitky k finančnímu arbitrovi. Práva podat námitky se lze vzdát. Včas podané námitky mají odkladný účinek.

Podle § 17 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi, nález, který již nelze napadnout námitkami,
je v právní moci.

V Praze dne 11. 5. 2017

otisk úředního razítka

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr